

KORREFERÁTUMOK

KOVÁCS JÁNOS

Agrártudományi Egyetem, Keszthely

Veszprém megye zöldségellátásánál döntően három tényezőt kell figyelembe venni:

- az erősen ipari jelleget,
- a nyári üdülőforgalom miatt megnövekedett igényeket,
- a kertészeti kultúra szőlőtermesztő jellegét.

Amikor az ellátási kérdések napirenden vannak, minduntalan a fenti tényezők meghatározó szerepe domborodik ki. A megyén belül az ipari jelleg járásenként változik, és a zöldségellátás problémáit részleteiben is differenciálja.

A zöldségellátás javítása érdekében az üdülőövezet kialakulásával, már évtizedekkel ezelőtt is történtek erőfeszítések. A Balaton partjára kertészeket — részben bulgár kertészeket — telepítettek állami segítséggel. Az idényjellegű áruellátás azonban csak nehezen adott biztos megélhetést, így a kertészek egy része a dísznövénytermesztés felé fordult. Másik részük még a szakmában dolgozott a termelőszövetkezetek szervezése idején, és több tsz ezekre építve alakított ki kisebb-nagyobb zöldségtermesztő üzemi területet. A tsz területek összevonásával együtt járt a nagyteljesítményű nehéz traktorok és munkagépek üzembeállítása, ezzel egyidejűleg kikoptak az üzemekből a sorközművelő traktorok, és az üzemi zöldségtermesztés sorsa sok üzemben megpecsételődött. Távlatokban ezt a kis-, közepes méretű zöldségkertészetet nem is lehet fenntartani.

A megye járásait vizsgálva azt látjuk, hogy az üzemi zöldségtermesztés területi szóródása elég jelentős (I. táblázat).

Érdemleges zöldségfelület csak a pápai és a keszthelyi járás területén alakult ki, ahol bizonyos korábbi hagyományokra és viszonylag kedvező adottságokra lehet támaszkodni. Nem véletlen, hogy e két járásból történik némi kiszállítás más megyékbe, elsősorban méretes uborkából. A többi járásban az ipari jelleg és a szőlőtermesztés munkaerő-lekötése miatt nem fejlődött ki jelentősebb zöldségtermesztő felület.

I. táblázat

Veszprém megye üzemi zöldségterületének járásonkénti változása az 1971—1977. években

Járás	Üzemi zöldségterület ha/év						
	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977
Ajkai	85	86	96	62	48	46	48
Keszthelyi	181	244	238	232	148	116	126
Pápai	745	620	648	593	754	718	708
Tapolcai	104	95	76	41	35	10	14
Veszprémi	43	66	38	54	—	—	14

Veszprém megye kereskedelmi szervei nagy erőfeszítések árán — az országos átlagnál magasabb áron — tudják a lakosságot és az üdülőket zöldségfélékkel ellátni. A termés nem fedezi az igényeket, ezért a megye behozatalra szorul. Ennek mértékét a felvásárolt és értékesített zöldáru különbsége adja (II. táblázat). Ezt a különbséget más megyékből vásárolják meg, és szerződésben foglalt ütemezett szállításokkal elégítik ki az igényeket.

II. táblázat

Felvásárolt és Veszprém megyében összesen értékesített zöldségmennyiség alakulása, év/q

Megnevezés	1972	1973	1974	1975	1976
Felvásárolt zöldség	60 286	65 106	51 000	43 136	35 363
Értékesített zöldség	76 958	77 899	76 000	73 700	70 709

- Somogy megyéből: paprika, paradicsom, görögdinnye
- Fejér megyéből: paprika, paradicsom, görögdinnye, hagyma, salátauborka
- Baranya megyéből: korai kelkáposzta, borsó, görögdinnye
- Csongrád megyéből: paprika, paradicsom, karfiol, uborka, retek, korai fejeskáposzta
- Bács-Kiskun megyéből: retek, zöldbab, paprika, paradicsom, korai fejeskáposzta, görögdinnye
- Szolnok megyéből: uborka, paprika, paradicsom, fejeskáposzta, zöldbab, főzőtök, görögdinnye
- Tolna megyéből: paprika, paradicsom
- Heves megyéből: dinnye

Az éves Zöldért felvásárlás 700—750 vagon körül alakul, amely túlnyomó részben nagyüzemekből származik. ÁFÉSZ felvásárlásból mintegy 40 vagon, egyéni termelőktől mintegy 50 vagon áru kerül a Zöldség Kereskedelmi Vállalat forgalmazásába. Utóbbi főleg méretes uborkára szorítkozik, amelynek egy

része mint felesleg, a Fertődi és a Nagyatádi Konzervgyár nyersanyagellátását szolgálja, kisebb tételeket a hűtőipar is használ fel.

A megye zöldségellátásában jelentős szerepet játszik az ÁFÉSZ, amelynek a jövőben is nagy lesz a jelentősége a helyi ellátás biztosításában, a kisegítő gazdaságok összefogásában, termelésük szervezésében és az értékesítési biztonság fenntartásában.

A zöldségtermesztés fejlesztésének lehetőségei a következőkben foglalhatóak össze:

- Növelni kell a hajtatottfelületet, részben a meglévő hőenergia célszerű hasznosításával, amelyet Állami Gazdaság vagy tsz-szektorban kellene bővíteni, részben pedig fűtetlen fóliában, amely a kisegítő szektorban lenne növelhető.
- Ki kell alakítani a megyén belül 3—4 korszerű zöldségtermesztő nagyüzemet a tsz-szektorban, és megfelelő beruházással alkalmassá tenni a gépesített zöldségfajok tömegtermesztésére.
- Tovább kell fejleszteni a kisegítő gazdaságokban a nehezen gépesíthető zöldségfajok termesztését, szervezett szaktanácsadással kell segíteni a szabványos zöldség előállítását. Külön figyelmet kell fordítani arra a tényre, hogy a kisegítő szektorban egyre több a nem mezőgazdasági hivatású dolgozó, akiket a kertészeti szakmára meg kell tanítani.
- Fenn kell tartani a hiányok pótlására a más megyékből történő zöldárúvásárlást, és ezt csak abban a mértékben csökkenteni, amilyen mértékben a helyi termelés fejlődése ezt lehetővé teszi.
- Korszerűsíteni kell a bolthálózatot, javítani kell a zöldárúellátás kulturáltságát.

BAUER GYULA

ZÖLDÉRT, Veszprém

A kertészeti termelésnek, illetve ezeknek a termékeknek a forgalmazása rendkívül nagy jelentőségű, elsősorban a lakosság friss zöldségfélével történő ellátásában, de ezen túlmenően a feldolgozó ipar, valamint az export kielégítése tekintetében is.

Különös figyelmet érdemel ez a kérdés azért is — bár összes élelmiszer-forgalmazásának csak 5%-át teszi ki a zöldségfélések forgalmazása —, mert ezek az árufélések olyan fontos napi cikkek, amelyek ellátási színvonala és ezzel párhuzamosan az ár alakulása szinte naponta befolyásolja a vásárlók hangulatát, ezen keresztül pedig a közvéleményt.

A zöldségtermesztés és -forgalmazás kérdése az utóbbi időben egyre több fórumon kerül tárgyalásra, mivel az elmúlt évben nem sikerült a lakosság ellátá-

si igényeit kielégíteni annak következtében, hogy a zöldségtermesztés és felvásárlás 19,1%-kal visszaesett 1975-ről 1976-ra

A zöldségtermesztésben való visszaesés azonban nem az elmúlt év kérdése volt csupán. Ha megyénkben a termelés és felvásárlás helyzetét nézzük — amire itt már az eddigi referátumok során történt kitérés —, akkor világosan látható, hogy 1972-től 1976-ig megyénkben 41,4%-kal csökkent a felvásárlás ezekből a termékekből.

Úgy hiszem, hogy a visszaesés okaira ebben a körben részletesen nem szükséges kitérnem annál is inkább, mivel erről már esett szó.

Mégis egy-két olyan kérdésről szeretnék szólni, amelyek a visszaesés tekintetében az általában ismert tényezőkön kívül megyénkben döntő szerepet játszottak.

A területet figyelembe véve általában 10 ha-tól maximum 40 ha-os területek voltak szövetkezeteinkben kimondottan zöldségfélék termesztésére hasznosítva. Ezek a területek nagyüzemi szinten nem gépesíthetők, vagy ha igen, csak részben, de főként nem gazdaságosan. Ekkora területeken nem lehet szakosított nagyüzemi termelést folytatni az eddigi hazai tapasztalatok alapján.

Ebből kiindulva nem maradt más lehetőség termelő üzeink részére, mint a kézi munka maximális alkalmazása. A munkaerő legtöbb helyen egyre nagyobb gondként jelentkezett, aminek következtében fokozatosan esett vissza a termelés, figyelembe véve a már említett egyéb problémákat is.

A zöldségfélék termelésének vonatkozásában azonban egy más problémát is fel kell vetni.

Megyénk főleg ipari jellegénél fogva sokkal nagyobb mennyiségű zöldségféle felhasználását igényli fogyasztói oldalról, mint amennyi nálunk még a legjobb termelési időszakban is jelentkezett.

Csak példaként említem meg, hogy 1972-ben, amikor 602 vagonos zöldségfelvásárlásunk volt (az említett évek során ez volt a legjobb), akkor is mintegy 100 vagon zöldségféleséget kellett behozni az ellátás biztosítására, ebben az évben pedig mintegy 300 vagon. Ez részben adódik megyénk területi és éghajlati helyzetéből. Egy adott kertészeti termék esetében az áru érésének és szedésének időpontjában 1—2 hetes időeltolódás jelentkezik az alföldi megyékhez viszonyítva. Ez annyit jelent, hogy e tekintetben számításba vehető és kedvezőbb helyzetben levő megyékben az áruk szedése már teljességében folyik, ugyanakkor nálunk ezek a cikkek szinte primórként jelentkeznek.

Ennek következménye, hogy az országosan kialakult árak a nagyobb fokú kínálat következtében a mi esetünkben nem kedvezőek, amit az elmúlt évben úgy tudtunk kiegyensúlyozni, hogy a felvásárlási árainkat 9—10%-kal magasabban alakítottuk ki, az országos színvonalhoz viszonyítva. Ez viszont a vállalati eredményt csökkentette, további kihatásai a fejlesztés vonatkozásában jelentkeztek. Ez a helyzet természetesen érezteti hatását mind termelői, mind pedig forgalmazási területen.

A zöldségtermesztésben jelentkező visszaesés azonban nemcsak megyei gond, hanem országos jellegűvé vált. Éppen ezért ennek a helyzetnek a megváltoztatása érdekében kormányhatározat született az 1974. évi felvásárlási árak 15%-os emeléséről, és állami támogatásban részesülnek a zöldségtermesztést szolgáló beruházások.

Ezzel párhuzamosan a zöldségforgalmazást végző kereskedelem is korszerűsítésre került. Ezekkel az intézkedésekkel biztosítottuk, hogy a nagyüzemek és a háztáji- és kisárutermelők által megtermelt és fogyasztásra alkalmas áru átvételre kerüljön, vagyis az értékesítési biztonság és az árrendezés együttesen az árutermelés eddigi bizonytalanságát megszüntesse.

Az intézkedések nálunk is éreztették hatásukat, mert a zöldségfélék szerződéses volumene 35%-kal növekedett. Ez úgy gondolom egyértelműen a termelésben jelentkező fejlődést mutatja mind nagyüzemi, mind pedig kisárutermelők körében.

A termelésben jelentkező növekedés azonban nem minden esetben esik egybe a fogyasztói igényekkel, ami alatt azt értem, hogy egyes cikkekből jóval nagyobb mennyiség jelentkezik, mint ami a fogyasztói oldalról szükséges, más cikkeknel pedig hiány mutatkozik. Ez bizonyos vonatkozásban érthető volt, mert egyes helyeken a munkaerőhelyzet készítette arra a termelő gazdaságokat, hogy az aránylag kisebb kézi erőt igénylő cikkek termelésével voltak kénytelenek foglalkozni (káposzta, cékla). Lényegében ez hozza magával, hogy a zöldségtermesztés fokozatosan azokra a területekre koncentrálódik, ahol a munkaerő, az öntözési- és gépesítési feltételek adottak, ezáltal a gazdaságosság is biztosított. A termelési tapasztalat lehetővé teszi a fejlett technológiák alkalmazását. Így lehet elérni, vagy legalábbis megközelíteni a lakosság egyenletes ellátását a primórárak időszakától a fő szezonig. Az áruhiányt, illetve a piac túltelítettségét bizonyos kertészeti termékek szakaszos termesztésével lehet kiküszöbölni.

A nagyüzemi termelés biztonságát és gazdaságosságát segíti az a tény is, hogy ebben az évben kibővítettük azoknak az áruφέlésegeknek a körét, amelyekre a garantált felvásárlási árrendszer vonatkozik. Az eddig nyolc áruφέlésegre vonatkozó garantált árrendszert 24 cikkre szélesítettük ki, és ebből 16 cikk a zöldségféléségek körébe tartozik. Ezen túlmenően a termékértékesítés biztonságát, de ezen keresztül a termelés hosszabb távú lehetőségeit biztosítja az ötéves termékértékesítési szerződési rendszerünk, amely keretében a megtermelt áruφέlésegek biztonságos értékesítése a termelőüzemeink részéről megoldott.

A másik fontos kérdés az, hogy ezen szerződések alapján, a szükséges vetőmagok időben történő biztosításáról vállalatunk gondoskodik.

Mint az eddig elmondottakból is látszik, a termelői és vállalati együttműködésnek a kölcsönös érdekek figyelembevétele alapján feltételenül tovább kell erősödnie a korrekt partneri kapcsolatok alapján. Ez például abban nyilvánul meg, hogy adott esetben az üvegházi termelés legjobb hasznosítású megoldását

dolgozhatjuk ki a Kertészeti Egyetem szakembereivel, vagy a palántaneveléshez fóliát adunk az egyes üzemek részére, költségeinkre.

Az árutermeléssel, valamint a forgalmazással kapcsolatos kérdésekről megfelelő információval rendelkezünk.

Az együttműködés keretében termelő üzemek igen nagy segítséget nyújtanak számunkra az áru fuvarozásában.

A munkaerőhelyzettől függően, az úgynevezett előfeldolgozások vonatkozásában kell kölcsönösen továbblépniünk. Egy olyan év folyamán, mint pl. az idén is kialakult, a vártnál nagyobb mennyiségű áru jelentkezett, a konzervipari szállításoknál — a friss fogyasztáson felüli mennyiséget előfeldolgozás vállalásával kell biztosítani.

Szólni kell a nagyüzemi kertészeti termelés és ennek kérdései mellett az egyéni kisárutermelő gazdaságok helyzetéről is. Bár ez nem olyan mértékben jelentkezik, mint az aktív mezőgazdasági megyékben, de a mi viszonyaink között is jelentős szerepet tölt be az ÁFÉSZ-ek felvásárlási és értékesítési hálózatán keresztül, nagyrészt a vidéki, ezen felül a városi ellátásban is.

A termékértékesítési és felvásárlási szerződések a háztáji és kisáru termelőkkel a zöldségfélékre vonatkozóan megkészszerződött, ezen felül a bolthálózati felvásárlásunk is 30 %-kal emelkedett. Hasznosnak bizonyult az az intézkedésünk, hogy valamennyi boltunkat a háztájiból jelentkező zöldségfélék átvételére kijelöltünk. Mindezek eredményeként a zöldségfélék felvásárlása 26,4 %-os növekedést mutat, ebből kiugróan magas arányú növekedést értünk el;

uborkából	114 %
paradicsomból	80 %
zöldpaprikából	50 %.

Az áruátvételnél eddig különösebb problémánk nem volt, nagyrészt friss fogyasztásra, másrészt konzervipari feldolgozásra értékesítettük.

A zöldségtermelési eredmények növekedése lehetővé tette, hogy a lakossági értékesítési előirányzatunkat túlteljesítettük. Erre az évre zöldségfélésegekből 8,6 %-os forgalomművekedési tervfeladatot kaptunk lakossági értékesítés vonatkozásában. Az eddigi értékelések alapján a mennyiségi forgalom növekedése 25,7 %, vagyis 55 vagon az elmúlt évhez viszonyítva zöldségfélékből. Ez év folyamán sikerült első ízben aránylag jó ellátást biztosítanunk elegendő, és az igényeknek megfelelő árumennyiséggel. A mennyiségi növekedés mellett az életszínvonal politikával összhangban 6 %-os fogyasztói ár-növekedés volt engedélyezve illetve tervezve. Az árukínálat azonban a fogyasztói árak alakulását úgy befolyásolta, hogy a bázishoz viszonyítva 83,4 %-ra csökkent a fogyasztói árszínvonal.

Abból kiindulva, hogy a megtermelt áru ne menjen veszendőbe, sok alkalommal a felvásárlási mennyiségtől függően kedvezményes kiadásokat rendeztünk.

Az állandóan üzemelő bolthálózatunkon kívül alkalmi értékesítéseket, mozgóárusokat szerveztünk idegenforgalmi helyeken és városaink egyes nagyforgalmú helyein.

Ahhoz, hogy a zöldségtermesztés ez évi eredményességét továbbra is biztosítani tudjuk, a kormányhatározatoknak megfelelően továbbra is komoly erőfeszítéseket kell tennünk — termelői és forgalmazási oldalról egyaránt — figyelembe véve az ez évi tapasztalatokat.

